

Vlaams
Parlement

ingediend op **1405** (2017-2018) – Nr. 2
16 mei 2018 (2017-2018)

Verslag van de hoorzitting

namens de Commissie voor Welzijn, Volksgezondheid en Gezin
uitgebracht door Elke Van den Brandt en Katrien Schryvers

over de conceptnota voor nieuwe regelgeving

van Lorin Parys, Lies Jans, Marc Hendrickx, Tine van der Vloet,
Peter Persyn en Elke Sleurs

betreffende gezinshuizen

Samenstelling van de Commissie voor Welzijn, Volksgezondheid en Gezin:

Voorzitter: Bart Van Malderen.

Vaste leden:

Ingeborg De Meulemeester, Danielle Godderis-T'Jonck, Lorin Parys, Peter Persyn, Elke Sleurs,
Tine van der Vloet;

Griet Coppé, Cindy Franssen, Vera Jans, Katrien Schryvers;

Freya Saeys, Martine Taelman;

Freya Van den Bossche, Bart Van Malderen;

Elke Van den Brandt.

Plaatsvervangers:

Björn Anseeuw, Vera Celis, Cathy Coudyser, Koen Daniëls, Lies Jans, Manuela Van Werde;

Sonja Claes, Dirk de Kort, Kathleen Helsen, Tinne Rombouts;

Jo De Ro, Emmily Talpe;

Jan Bertels, Bert Moyaers;

Elisabeth Meuleman.

Toegevoegde leden:

Ortwin Depoortere.

Documenten in het dossier:

1405 (2017-2018) – Nr. 1: Conceptnota voor nieuwe regelgeving

INHOUD

1. Uiteenzetting door Frank Van Holen, directeur Hulpverleningsbeleid, dienst Pleegzorg Vlaams-Brabant en Brussel, en Jan Brocatus, coördinator partnerorganisatie Pleegzorg Vlaanderen.....	4
1.1. Partnerorganisatie Pleegzorg Vlaanderen	4
1.2. Visie pleegouders	4
2. Uiteenzetting door Jan Bosmans, sectorcoördinator Jeugdhulp, Gezinsondersteuning en Kinderopvang, Vlaams Welzijnsverbond	6
2.1. Gezinsgericht werken	6
2.2. Gezinshuizen: categorie II	7
2.3. Waarom verdwenen?	7
2.4. Waarom opnieuw onder de aandacht?	7
2.5. Conceptnota gesitueerd	7
2.6. Algemeen beleidskader	7
2.7. Gezinshuizen 2.0	8
2.8. Hoe verder?	9
3. Vragen van de leden	9
4. Uiteenzetting door Hilde Boeykens, directeur, en Caroline Vrijens, National Advocacy Expert, SOS Kinderdorpen België	13
5. Uiteenzetting door Louis Janssens en Johan Feskens, Emmaüs	15
6. Vragen van de leden	17
Gebruikte afkortingen	20

Op woensdag 18 april 2018 hield de Commissie voor Welzijn, Volksgezondheid en Gezin een hoorzitting over de conceptnota voor nieuwe regelgeving betreffende gezinshuizen.

De commissie hoorde achtereenvolgens Frank Van Holen, directeur Hulpverleningsbeleid, dienst Pleegzorg Vlaams-Brabant en Brussel, en Jan Brocatus, coördinator partnerorganisatie Pleegzorg Vlaanderen; Jan Bosmans, sectorcoördinator Jeugdhulp, Gezinsondersteuning en Kinderopvang, Vlaams Welzijnsverbond; Hilde Boeykens, directeur, en Caroline Vrijens, National Advocacy Expert, SOS Kinderdorpen België; en Louis Janssens en Johan Feskens, Emmaüs.

1. Uiteenzetting door Frank Van Holen, directeur Hulpverleningsbeleid, dienst Pleegzorg Vlaams-Brabant en Brussel, en Jan Brocatus, coördinator partnerorganisatie Pleegzorg Vlaanderen

1.1. Partnerorganisatie Pleegzorg Vlaanderen

Jan Brocatus zegt dat de partnerorganisatie Pleegzorg Vlaanderen handelt vanuit vijf decretaal opgelegde perspectieven: pleegkinderen en -jongeren, pleeggasten, ouders, pleegzorgers en pleegzorgdiensten. Deze uiteenzetting over de gezinshuizen is gebaseerd op de mening van de laatste twee groepen: pleegzorgers over wat ze van een betaald statuut vinden en pleegzorgdiensten over hun expertise en ervaring met het opvoeden in een gezin anders dan het eigen.

Iedereen is het ermee eens dat er een hiaat is tussen pleegzorg en residentiële opvang. Wel rijzen er vragen bij het nu al afbakenen van de drie doelgroepen. Centraal staat het opvoeden van kinderen in gezinsverband, expertise die de huidige pleegzorg beheerst, zoals over begeleiding van de gezinshuisouder, de partner, de eigen kinderen, 24/7-begeleiding, loyaliteit ten opzichte van de eigen ouders, de behandelingspleegzorg, de screening van de kandidaten en de matching.

1.2. Visie pleegouders

Pleegzorg Vlaanderen heeft de conceptnota aangekaart op een dialoogdag met pleegzorgers over hun fiscale en sociale statuut. Die dialoogdag kwam er omdat het burgerlijke statuut niet volstaat. Er kwam belangrijke input van een pleegzorgbegeleidster die zelf ook pleegouder is en vroeger in een Nederlands gezinshuis Entrea werkte. Ze is zelf opgegroeid in een gezin waar pleegkinderen opgevangen werden. Deze uiteenzetting bevat bedenkingen en vragen van enkele deelnemers aan de dialoogdag.

De conceptnota wil de leemte tussen voorzieningen en pleegzorg invullen en de wachtlijsten wegwerken door te concentreren op de drie doelgroepen. Dat vrijwillige en betaalde pleegzorg naast elkaar kunnen blijven bestaan, wordt geapprecieerd. Thans zijn er al heel wat gezinshuizen maar dan vooralsnog zonder de titel. In een aantal pleeggezinnen verblijven er immers vier tot vijf pleegkinderen. Enkele pleegzorgers zijn daarvoor minder gaan werken of zelfs gestopt met werken. Pleegzorgers vinden dat de wachtlijsten best teruggedrongen worden door in eerste instantie wat bestaat te versterken en aantrekkelijker te maken voor kandidaat-pleegzorgers. Ze vragen niet meer geld maar wel meer tijd om het kind te ontvangen, om de integratie in het gezin vlot te laten verlopen, om formaliteiten te vervullen en om te overleggen, formeel met de jeugdrechter en de pleegzorgbegeleider, en informeel met het kind en met de natuurlijke ouders, zo ze gescheiden zijn, apart. Daarom vragen ze recht op ouderschapsverlof of tijdskrediet, maar ook een goed sociaal statuut, wat federale materie is. Uiteraard kost die extra tijd geld, maar het gaat pleegzorgers

er enkel om het kind beter te kunnen opvangen. Ze vragen geen hogere vergoeding of loon.

De aanwezigen zagen het statuut van onthaalouders als vertrekbasis voor een sociaalfiscaal statuut. Gezinshuizen met betaalde pleegzorgers bieden het voordeel dat een of twee vaste personen voor het kind zorgen, wat belangrijk is voor de hechting. Een gezinshuis, zelfs als het groot is, is stabiel en warmer dan een gezinsvervangend tehuis met leefgroepen en telkens andere opvoeders.

Pleegzorgers zien goede vorming van gezinshuisouders als wezenlijk, zowel preventief als curatief, alsook een degelijke ondersteuning met een vaste gezinstherapeut en een vaste pleegzorgbegeleidster voor het hele gezin. Voorts achten ze het heel belangrijk dat ook de vervangende gezinshuisouders, die voor de kinderen zorgen als de gezinshuisouders met vakantie zijn, steeds dezelfde zijn. Belangrijk is ook een matchingsprocedure, niet alleen tussen pleegkinderen en gezinshuisouders maar ook tussen pleegkinderen en eigen kinderen van de gezinshuisouders. De start dient geleidelijk te gebeuren. De ondervraagde pleegzorgers vinden attitude en opvoedingservaring belangrijkere vereisten bij de screening van kandidaat-gezinshuishouders dan een opvoedkundig diploma of dito scholing, die de conceptnota vraagt. Voorts vragen ze zich af hoeveel kinderen moeten worden opgevangen vooraleer er sprake is van een gezinshuis – de conceptnota heeft het over vier kinderen – en of de dossierzwaarte meegenomen wordt in de telling. Kan een gezinshuisouder tot een professioneel team behoren om zo beter te kunnen reflecteren en rechtstreeks inspraak te hebben in het dossier van pleegkinderen? Pleegzorgbegeleiders krijgen nu informatie van de pleegzorger, op basis waarvan ze gaan praten met andere actoren. Het zou beter zijn dat contact rechtstreeks te maken, zeker als de pleeghuisouder bezoldigd wordt en daar bijgevolg tijd voor kan vrijmaken. Pleegzorgers worden al geëvalueerd, maar met een bezoldiging is zeker een stevige evaluatie nodig. Tot slot zouden pleegzorgers het een goede zaak vinden als de organisatie waarvoor zij werken, ook het huis zou kunnen leveren. Sommige pleegzorgers zijn bereid een kind meer op te vangen, maar hebben daar de ruimte niet voor.

Frank Van Holen zegt dat de pleegzorgdiensten het eens zijn met de conceptnota dat gezinshuizen de ontbrekende schakel zijn in de jeugdhulpverlening. De huidige pleegzorg kan kinderen met een zware rugzak onvoldoende garanties bieden op continuïteit en stabiliteit. Ze komen hetzij in de pleegzorg terecht, hetzij in de residentiële zorg waar ze eigenlijk niet thuishoren. Uit literatuuronderzoek blijkt dat plaatsing in een gezinssetting effectiever is en de ontwikkelingskansen voor kinderen verhoogt. Het gevolg van het in pleegzorg plaatsen van die kinderen met een ernstige problematiek verklaart deels de breakdown in de pleegzorg, waarmee voortijdig en ongepland aflopen van pleegzorgplaatsingen wordt bedoeld. Een recent onderzoek volgde driehonderd pleegkinderen gedurende zes jaar: 29 percent van die plaatsingen liep voortijdig ongepland om negatieve redenen af. Een percentage dat vergelijkbaar is met dat in het buitenland, maar toch hoog ligt. In 71 percent van die breakdowns zijn gedragsproblemen mee de oorzaak van de beëindiging. Uit ander onderzoek blijkt dat gedragsproblemen gerelateerd zijn aan opvoedingsbelasting bij pleegouders en, in groep, zorgen voor ineffectief opvoedgedrag. Dat verband tussen gedragsproblemen, ineffectief opvoeden en opvoedingsstress wordt in Nederland ook gevonden bij gediplomeerde groepsopvoeders. Bij de screening en selectie moeten die gezinshuisouders gevonden worden die ook dan met rust kunnen blijven opvoeden. Dat heeft niet enkel te maken met diploma, maar vooral met persoonlijkheid en competenties.

Naast een goede screening van gezinshuisouders is de indicatiestelling een uitdaging: de zorg correct toewijzen en het juiste kind op de juiste plaats krijgen.

In de literatuur zijn er twee modellen. Het eerste is een getrapt toewijzingsmodel, een stepped-caremodel, met een opschaling van lichte naar zware zorg. Dat is geen goed model want het verhoogt voor heel wat kinderen de kans op een lange hulpverleningsgeschiedenis met meerdere verplaatsingen. Dergelijke discontinuïteit in zorg verhoogt de kans op de ontwikkeling van psychopathologie, zo heeft een recente meta-analyse aangetoond. Het andere model is het matched-caremodel waarbij zorgtoewijzing afgestemd wordt op kind- en gezinskenmerken en getracht wordt het kind meteen in de goede omgeving te plaatsen. Nadeel is dat er geen evidencebased criteria zijn om kinderen te linken aan de best passende voorziening. Harmke Leloux-Opmeer heeft voor een doctoraatstudie tweehonderd Nederlandse kinderen van basisschoolleeftijd gevolgd, een deel in pleeggezinnen, een deel in gezinshuizen en een deel in residentiële zorg. Uit dat doctoraat blijkt dat in de klinische praktijk wel een onderscheid wordt gemaakt. Bij plaatsing in pleegzorg wegen problemen van ouders en familie door. Bij de kinderen met gezinshuisouders worden vooral kindproblematiek, trauma en hechtingsproblemen vastgesteld. De kinderen in de residentiële zorg hebben eerder een psychiatrische problematiek, ernstige gedragsproblemen, en school- en leerproblemen. In de praktijk is er een vorm van matching ook al is die voor verbetering vatbaar omdat er verschillen zijn tussen de groepen en kinderen die nog niet altijd op de juiste plaats terechtkomen. Bij de Nederlandse gezinshuisouders zijn er bijvoorbeeld meer kinderen met een reactieve hechtingsstoornis dan in de residentiële zorg.

Ook de randvoorwaarden voor het samenstellen van het best passende zorgaanbod dienen vervuld te zijn. Volgens voornoemd doctoraat vergt dat een integrale risico- en behoefteanalyse bij de start van de plaatsing. Dat vergt meer evidencebased kennis van het passende zorgaanbod en van de factoren die meespelen in een al dan niet succesvolle plaatsing. De doctorandus raadt een gecoördineerde samenwerking tussen verschillende jeugdhulpaanbieders aan, alsook een paradigmaverschuiving van een zo-licht-mogelijke-hulpverlening naar een zo-intensief-als-nodige-hulpverlening. Voorts is er gepaste intensieve pedagogische ondersteuning voor gezinshuisouders nodig. De expertise van de pleegzorg kan daarvoor dienen. In Nederland rijst bovendien het probleem van een uitstapregeling voor gezinshuisouders, bijvoorbeeld als ze op enkele jaren voor hun pensioen een plaats vrij krijgen maar geen jonge kinderen meer kunnen begeleiden tot de volwassenheid.

2. Uiteenzetting door Jan Bosmans, sectorcoördinator Jeugdhulp, Gezinsondersteuning en Kinderopvang, Vlaams Welzijnsverbond

2.1. Gezinsgericht werken

Jan Bosmans herinnert eraan dat een gezinsbenaderende werking altijd een permanent aandachtspunt geweest is in de sector van de bijzondere jeugdzorg en de jeugdhulp. Het Vlaams Welzijnsverbond tracht die aanpak te garanderen door permanent overleg met de ckg's, met de CIG's en met de jeugdhulpvoorzieningen. De conceptnota is besproken op het sectoraal directiecomité Jeugdhulp. Er zijn twee manieren om gezinsgericht te werken: naar het gezin toewerken, en de jeugdzorg en de residentiële opvang als een gezin opvatten.

De conceptnota verwijst naar de Nederlandse voorgeschiedenis, maar ook Vlaanderen kent een lange voorgeschiedenis met gezinsgerichte werking. Na de Tweede Wereldoorlog bestonden de leefgroepen en de groepen in de grote tehuizen en internaten uit veertig tot zeventig kinderen. Eind jaren vijftig is een paviljoensysteem ingevoerd met leefgroepen van zeventien tot twintig kinderen, doorgaans gendergelijke groepen. Daarna zijn verticale leefgroepen ontstaan waarbij jongens en meisjes van verschillende leeftijden in één leefgroep zaten. Het uitgangspunt was een gezin vormen, zelfs met dergelijke grote groepen, om

kinderen tot hun recht te laten komen en een levensecht traject te laten lopen. Begin jaren zeventig werd het onderscheid tussen begeleidingstehuizen en gezinstehuizen ingevoerd, ook in het erkenningsbeleid. Nochtans woonden in de begeleidingstehuizen de begeleiders, leken of religieuzen, dikwijls ook permanent.

2.2. Gezinshuizen: categorie II

De gezinstehuizen zijn langzaam teloorgegaan: van 320 in 1981 tot 70 in 2001. Thans bestaan er geen meer. Dat de jeugdrechters minder kinderen doorverwezen naar die tehuizen, heeft zeker een rol gespeeld.

2.3. Waarom verdwenen?

De redenen van de teloorgang zijn niet gedocumenteerd maar er zijn wel enkele gangbare verklaringen: het toewerken naar het gezin/huis, het streven naar een zo kort mogelijke uithuisplaatsing, het schaarse aanbod (onder andere om dichtslibbing te voorkomen, werd doorstroming nodig geacht), de arbeidsrechtelijke positie van inwonende begeleiders, de toenemende professionalisering, de impact van criminologische en orthopedagogische inzichten of het ontbreken van een team dat de inwonende begeleiders moest omringen. Dat het kwetsbare, autonome en geïsoleerde organisaties waren, met weinig linken met de samenleving en zonder netwerk, ziet Jan Bosmans als een van de belangrijkste oorzaken. Tot slot is er ook het terechte op de voorgrond treden van de pleegzorg: van 2162 pleegkinderen in 1989 naar 6062 in 2016.

2.4. Waarom opnieuw onder de aandacht?

Er zijn goede redenen om het idee opnieuw in te voeren. De conceptnota vermeldt die redenen. Vooreerst is er de recente kentering in de jeugdhulp van flexibiliteit naar continuïteit. Meer en meer wordt het belang van stabiliteit ingezien, zeker voor jongere kinderen die zich moeten kunnen hechten. Een andere reden is de de-institutionalisering, die al langer in woorden bestond, maar thans ook tot uiting komt in praktische zin zoals de alternatieve zorg voor kinderen. De voorbije jaren is uithuisplaatsing minder evident geworden. Men zoekt naar manieren om die te vermijden en naar indicaties dat ze toch noodzakelijk is. De praktijk in andere landen geeft daar ook wel wat extra impulsen aan. Voorts speelt (de evaluatie van) het decreet van 29 juni 2012 houdende de organisatie van pleegzorg een rol, alsook het begrensde volume en het onderscheid tussen perspectiefzoekende en perspectiefbiedende opvang. Door de teloorgang van de gezinstehuizen en de toenemende aandacht voor kleinschalige en meer gezinsgerichte werkingen, is er inderdaad een kloof ontstaan, maar het moet anders en beter dan de gezinstehuizen.

2.5. Conceptnota gesitueerd

De conceptnota past in een beleidsevolutie naar gezinsgerichte en kleinschalige opvang en bouwt ook voort op de visie ontwikkeld in 2010 dat het ontwikkelingsperspectief van elk kind de ultieme toetssteen is.

2.6. Algemeen beleidskader

Het is positief dat de conceptnota de nadruk legt op jonge kinderen, op het voorkomen en verbeteren van de uithuisplaatsing, en op de voorkeur voor het eigen gezin of een gezinscontext. Voor dat laatste zijn er heel wat maatschappelijke, orthopedagogische en andere redenen. Een verdere differentiatie tussen pleegzorg, dat steeds de eerste overweging moet zijn, en residentiële opvang, is wenselijk. De werkdruk in de residenties is algemeen te hoog, toch moet het

uitgangspunt blijven: elk kind een zorgvuldig en kwaliteitsvol geïntegreerd gezinsgericht traject aanbieden met een zo gewoon mogelijk, dus kleinschalig, samenleven. Het Vlaams Welzijnsverbond hoopt dat de uitbreidingswerf over de zorggarantie voor het jonge kind daarop zal inzetten.

2.7. Gezinshuizen 2.0

Om het onderscheid te maken met de gezinstehuizen, spreekt de spreker van gezinshuizen 2.0. Die zijn dan een onderdeel van een breed veld en een omvattende aanpak van jonge kinderen, jongeren en gezinnen. Vlaanderen heeft al heel wat mogelijkheden om gezinnen te steunen en uithuisplaatsing te voorkomen: preventieve gezinsondersteuning, mobiele en ambulante hulp, de CIG's en de preventieve en residentiële opvang van jonge kinderen van de ckg's. Die dienen nog uitgebreid te worden en beter ondersteund. Bij uithuisplaatsingen komen gezinshuizen, ingebed en kleinschalig, dan te staan tussen de pleegzorg en de residentiële opvang in kleinere groepen. De grootte van de leefgroep is een belangrijk element in de opvangkwaliteit en de werkbelasting.

Stabiliteit en kwaliteit dienen te worden gegarandeerd. De conceptnota ziet als doelgroep voor de gezinshuizen kinderen met specifieke problemen, broers en zussen, of kinderen met een beperking. Het Vlaams Welzijnsverbond denkt dat een juiste doelgroepomschrijving nog wat debat verdient. Om een gezinsklimaat te kunnen bieden, zijn kleine leefgroepen, kleinschalige woonvormen, vaste begeleiders en dagdagelijks samenleven in een gewone omgeving die buurtgericht ingebed is, nodig. Kinderen moeten in het gezinshuis kunnen verblijven zo lang dat nodig is, dus ook na zes jaar. Een gesloten programmatie zou die stabiliteit belemmeren. Uiteraard moet er heel wat zorg gaan naar de kwaliteit van de opvang en het voorkomen van uitval.

Gezinshuizen dienen een eigen typemodule te worden, een verblijfsmodulevariant, ingebed in een geïntegreerd traject en in de integrale jeugdhulp. De gezinshuizen zouden in de eerste plaats kinderen onder de zes jaar opvangen, maar ook nadien moet hun een stabiele verblijfssituatie gegarandeerd worden. Om meer aan en met het natuurlijke gezin te kunnen werken, zoals de conceptnota voorspiegelt, is het nodig de module gezinshuis te combineren met een module contextbegeleiding. Ook de combinatie met andere modules in de jeugdhulp moet mogelijk zijn. Dat alles vergt een goede en tijdige indicatiestelling. Daartoe is het nodig dat elke typemodule transparant en duidelijk onderscheiden is van andere vormen van steun. Het moet ook voor de jeugdrechter duidelijk zijn met welke indicatiestelling een kind toegewezen wordt aan een gezinshuis. Voor het Vlaams Welzijnsverbond moet een gezinshuis een rechtspersoon zijn, een erkende vorm, ingebed in het erkennings- en subsidiebeleid.

Een heikele kwestie is het personeelsstatuut van de inwonende begeleider. Het competentieprofiel waarin ervaring, opleiding, vaardigheden, motivering, evaluatie, functioneringsopvolging enzovoort beschreven staan, is een professioneel profiel. De rekrutering is specifiek en vergt welbepaalde expertise. Wat het contract van de inwonende begeleider betreft, maakt de conceptnota gewag van twee modellen: een thuisarbeidstatuut en een zelfstandig statuut. Beide statuten roepen vragen op. In de jeugdhulp is er voorsnog geen thuiswerkstatuut, wel in de kinderopvang. Een goed statuut vergt nog heel wat overleg, ook met het federale niveau, en voorbereidend werk over de RSZ, de definitie van gezinswoning, de arbeidstijd enzovoort. Het is noodzakelijk dat helemaal uit te klaren voor de start van het systeem. De conceptnota maakt de wedde afhankelijk van de bezetting: vier kinderen zijn goed voor een voltijdse wedde. Het is echter moeilijk het loon te laten mee schommelen met de bezetting die de gezinshuisouder zelf niet in de hand heeft, omdat hij daarvoor afhangt van

de voorziening waar hij contractueel aan verbonden is en die de intake voor haar rekening neemt. Daarnaast zijn er heel wat arbeidstijd- en toeslagregelingen, cao's, verlofregelingen, ook van Europese aard, van toepassing op de inwonende begeleiders. In de kinderopvang loopt dat allemaal heel stroef.

Een zelfstandig statuut kent de jeugdhulp vooralsnog niet, omdat de jeugdhulp een zaak van publiek belang is, eerder dan van economisch belang. Het staat ook haaks op leiding geven aan en toezicht houden op de inwonende begeleiders. Een gezinshuis dient te worden ingebed in een groter geheel en gelinkt aan een jeugdhulpvoorziening, precies om redenen van kwaliteit, stabiliteit, werking en ondersteuning. Ook bij de suggestie van een franchiseovereenkomst naar Nederlands voorbeeld rijzen er heel wat vragen. Franchise bestaat niet in de jeugdhulp, wel tussen grote en zelfstandige ondernemers. Dergelijke juridische constructie staat haaks op de mogelijkheden en de visie van de Vlaamse Gemeenschap op jeugdhulp, de Europese Dienstenrichtlijn enzovoort.

Inwonende begeleiders moeten voorts ook intensief ondersteund worden. De grote les van de gezinshuizen is immers dat een inbedding in een groter geheel nodig is, voor logistieke en administratieve ondersteuning, voor de coaching van de inwonende begeleiders, voor de aanvullende begeleiding, voor vervanging als de begeleider ziek is of met verlof, voor de contextbegeleiding ook van de natuurlijke ouders, of voor de combinatie van modules.

De conceptnota rekent 145.000 euro per vier kinderen. Het Vlaams Welzijnsverbond acht zo een berekening voorbarig. Het ziet volgende vaste elementen voor een gedegen kostprijsanalyse: het loon van de inwonende begeleiders, de kosten voor teamversterking en ondersteuning zoals coaching, contextbegeleiding, logistiek en administratie, cao-bepalingen, toeslagen, anciënniteitsregelingen, de verblijfskosten, de werkingskosten en de infrastructuurkosten. De conceptnota verwacht een economische return van de gezinshuizen. Gezinshuizen zijn echter een pedagogisch en geen economisch concept. De betrachting is een kwaliteitsvol en duurzaam model, streven naar besparing mag zeker niet het uitgangspunt zijn.

2.8. Hoe verder?

Het komt erop aan vooraf een model uit te tekenen, waarbij het profiel en arbeidsrechtelijk statuut van de inwonende begeleiders, een typemodule conform de regels van de integrale en geïntegreerde trajecten, de ondersteuning en inbedding van begeleiders en gezinshuizen, en de subsidiëring duidelijk omschreven zijn. Eens dat model er is, kunnen proefprojecten starten, die dan aan een grondige evaluatie onderworpen worden. Het werkveld dient te worden betrokken in alle fases en bij alle topics. Het Vlaams Welzijnsverbond ziet de gezinshuizen als een uitbreiding van de sector, die daardoor op zich niet anders georganiseerd wordt, en bijgevolg in eerste instantie zeker geen reconversie is.

Tot slot acht hij een stevige monitoring noodzakelijk door wetenschappers maar ook door alle geledingen van de sector over de registratie, de intake, de arbeidsrechtelijke aspecten, de doorverwijzers, de financiële en juridische aangelegenheden.

3. Vragen van de leden

Lorin Parys is het eens met de vraag van de pleegouders naar meer tijd en een degelijke verlofregeling. N-VA hoopt op federaal vlak een doorbraak te realiseren op minstens één aspect. Hij is verrast over de constructief-kritische houding van Pleegzorg Vlaanderen. De diplomavereiste en de verrekening van de dossierzwaarte zijn inderdaad kwesties waarover nagedacht moet worden. In Nederland

zijn er variaties in de gezinshuizen, bijvoorbeeld therapeutische gezinshuizen. Uiteraard is er een stevige evaluatie nodig en is hij geïnteresseerd in het perspectief van de pleegkinderen. Met de in het proefschrift bepleite paradigma-shift van een zo-intensief-als-nodige-hulpverlening in plaats van een-zo-licht-mogelijke-hulpverlening, is hij het eens. Ook een goede uitstapregeling is een terechte vraag.

Van het Vlaams Welzijnsverbond onthoudt hij dat gezinshuizen nodig zijn, een verlichting kunnen betekenen voor de sector en logisch passen in groeiende aandacht voor hechting en de-institutionalisering. Hij vraagt welke doelgroep Jan Bosmans voor de gezinshuizen ziet. Hij is het ermee eens dat het geen gesloten programmatie mag zijn. Uiteraard moeten kinderen ouder dan zes jaar in het gezinshuis kunnen blijven. Hij denkt dat het gewoon een variant van de verblijfsmodule wordt. Zoals in de conceptnota staat, is overleg met het federale niveau belangrijk. De indieners vragen de Vlaamse Regering het initiatief te nemen voor dat overleg en ervoor te zorgen dat er een duidelijk statuut komt. De inbedding en de link met de voorzieningen zijn niet meer dan logisch. De conceptnota gaat helemaal niet uit van een economische return. Een beter systeem kan misschien goedkoper zijn, dat is alles wat er staat. Als het goedkoper zou zijn kinderen op te vangen in een gezinshuis dan in een voorziening, moet een deel van de winst geïnvesteerd worden in pedagogische ondersteuning door de jeugdhulpvoorziening. Het resterende bedrag gaat dan best naar de jeugdhulp, bijvoorbeeld voor het kleinschaliger maken van het overblijvende residentiële aanbod. Het is hoegenaamd geen besparingsoperatie. De indieners zijn zich bewust van de hoge druk op jeugdhulp en willen zeker geen geld ervan wegtrekken.

Elke Van den Brandt merkt een visieverschil over het grotere geheel en de plaats in het erkende aanbod. Hoe zien de sprekers dat? Zien zij verschillende soorten gezinshuizen haalbaar, bijvoorbeeld ook voor de tijdelijke opvang van jonge moeders en hun kind? Zo ja, welke soorten huizen achten zij nodig? Voorts wil ze weten of het nodig is de doelgroep al te definiëren. Misschien is het beter gewoon te starten en al doende te leren. Dat mag echter in geen geval leiden tot experimenteren met kinderen. Hoe kijken jongeren zelf naar gezinsvervangende opvang?

Ook CD&V vindt dat kleine kinderen moeten worden opgevangen in een omgeving die een gezin zo nauw mogelijk imiteert, aldus *Katrien Schryvers*. Dat is zo vastgelegd in het decreet van 29 juni 2012 houdende de organisatie van pleegzorg en was het motief voor enkele andere bijsturingen, zoals de rechter verplichten te motiveren waarom hij niet kiest voor pleegzorg als een kind uit huis geplaatst wordt. Gezinstehuizen hebben ooit bestaan en staan nog in de regelgeving. Ze pleit ervoor te waken dat de gezinshuizen het aanbod van de pleegzorg niet verminderen omdat pleegouders overstappen naar het nieuwe systeem. Pleegzorg is tot nog toe immers vrijwillig, enkel de kosten worden vergoed. Er zijn ook enkele financiële tegemoetkomingen.

De arbeidsrechtelijke positie van inwonende begeleiders is het meest heikele punt. De situatie van de onthaalouders illustreert die problemen, onder meer het RSZ-probleem als de kinderen niet in de eigen woning van de onthaalouder opgevangen worden. Ook voor schijnzelfstandigheid dient te worden opgelet. Hoe zien de sprekers dat?

Dat een kind na zijn zesde jaar in het gezinshuis kan blijven, is niet meer dan logisch. Pleegzorg is niet in eerste instantie gericht op jonge kinderen, maar wel op alle kinderen en jongeren. De inbedding in een groot geheel moet zorgen voor een goede ondersteuning van de werknemers van een gezinshuis. Dat moet op een meer professionele manier gebeuren dan bij de huidige pleegzorgers.

Bart Van Malderen ziet twee interpretaties van de missing link: ofwel zijn gezinshuizen nodig omdat er capaciteit tekort is, ofwel omdat de andere opvangvormen bepaalde kenmerken ontberen. Hoe zien de sprekers dat? Hij vraagt of hij correct interpreteert dat de sprekers een onevenwicht zien tussen de hoge lat voor toegang tot de activiteit, met name de diplomavereisten, en de vaagheid over het statuut. Ook hij waarschuwt voor verschuivingen met pleegzorgers die gezinshuisouder worden. Wat zijn correcte vereisten voor gezinshuisouders? Lopen er gesprekken met de federale overheidsdienst Werkgelegenheid, Arbeid en Sociaal Overleg en de sociale inspectie? Het volstaat niet te hopen dat ze openstaan voor een oplossing want de positie die ze innemen, zal zwaar doorwegen. Over de thuisarbeid van onthaalouders is er immers heel wat frictie. Wat met het statuut van thuiswerker als de woning ter beschikking gesteld wordt door de organisatie? Is een apart statuut voor onthaalouders en gezinshuisouders nodig? Is het niet beter in de residentiële zorg systemen te creëren die in groepsgrootte en methode meer aansluiten bij de gezinshuizen, dan een nieuwe typemodule in te voeren? Zou minder kinderen en jongeren in de leefgroepen ook geen oplossing bieden voor werkdruk en veiligheid?

Freya Van den Bossche ziet, los van alle vragen over statuten, het niet zo dat de methodes tegen elkaar afgewogen mogen worden. Een gezinshuis is niet a priori beter dan residentiële opvang. Dat residentiële voorzieningen de kinderen, zeker die met zware problematieken, niet de geborgenheid kunnen bieden die ze nodig hebben, is wel een probleem. De leefgroepen zijn heel groot. Het aantal zorgverleners klein. Haar lijkt er heel wat voor te zeggen om bepaalde kinderen in de week op te vangen in een residentiële voorziening, met professionele begeleiding op pedagogisch, onderwijskundig en therapeutisch vlak, en in het weekend en in de vakanties in pleegzorg. Het pleegzorgmilieu, dat mogelijk lijkt op wat in de conceptnota beschreven staat, is dan de vaste context van het kind. Ze vreest immers dat het aantal mensen dat in staat is volcontinu voor kinderen met bijzondere en meervoudige problematieken te zorgen, beperkt is. Het zou jammer zijn als slechts een beperkt aantal kinderen in de gezinshuizen terecht kan en het grootste deel in de residentiële zorg zoals ze nu georganiseerd is. Ze vraagt oog te hebben voor de mogelijkheden van de gedeelde zorg.

Jan Brocatus legt uit dat pleegzorg kinderen en jongeren laat participeren. Die participatieve werking heeft zijn beperkingen omdat er geen organen voor bestaan. Het zou geen goede werkwijze zijn om de jongeren de conceptnota voor te leggen en te vragen wat ze ervan denken. Nu pleegzorg zelf wat klaar begint te zien in de ideeën, zal zeker, op de gepaste wijze, de mening van de pleegkinderen gevraagd worden. Het thema van de voorbije dialoogdag met de pleegjongeren lag echter al vast. Ook de mening van ouders is relevant, maar binnen het beperkte tijdsbestek was het niet haalbaar die te vragen.

Wat het profiel van de doelgroep betreft, vinden zowel de diensten als de pleegzorgers dat de plaatsing best op maat bekeken wordt. In de conceptnota staan de nul- tot zesjarigen, de kinderen met een handicap, en broers en zussen. Soms is het echter beter om broers en zussen niet mordicus bij elkaar te willen houden. Ook de leeftijd is niet het juiste criterium, want het kind kan in het gezinshuis blijven tot zijn achttien of misschien zelfs vijfentwintig jaar. De toegangspoort kan bepalen wat de beste oplossing is voor een kind. Een mogelijk criterium is dat een kind al verschillende plaatsingen achter de rug heeft en het houvast van een gezinshuis nodig heeft. Pleegzorgers denken zelf meer te kunnen bieden als hun mogelijkheden versterkt worden.

Ook in Nederland zijn er (een beperkt aantal) pleegouders die gezinshuisouder worden. De pleegzorg is daar regionaal georganiseerd en beslaat het hele spectrum van ambulante hulp tot residentiële opvang. Er is geen reden waarom

het nieuwe systeem een leegloop in de pleegzorg zou veroorzaken. Heel wat pleegouders kiezen bewust voor het vrijwilliger engagement en willen er hun job niet van maken. Gezinshuizen moeten een lacune invullen, complementair werken en het zorgcontinuüm vervolledigen. Er is zeker geen sprake van territoriumdrift. Het komt erop aan elk kind de meest geschikte aanpak te kunnen aanbieden. Een diploma is inderdaad niet de eerste vereiste voor de gezinshuisouders. Het is niet aan Pleegzorg Vlaanderen om zich te buigen over de organisatorische aspecten, hoewel de organisatie graag haar expertise ter beschikking stelt. Het gaat immers om een gezin dat pleegkinderen opvangt, dat is heel anders dan een individueel personeelslid dat ingezet wordt.

Frank Van Holen herhaalt dat het uitgangspunt dient te zijn hoe het kind de zorg te bieden die het nodig heeft. Elke opvangvorm, van pleegzorg tot residentiële zorg, moet sterker gemaakt worden in het opvangen van kinderen met ernstige psychiatrische problemen, met gedragsmoeilijkheden enzovoort. Hij ziet heel wat marge tot verbetering. Ook hij ziet de missing link eerder als een lacune in een continuüm waarbij moet worden nagedacht over gedifferentieerde indicatiestelling zodat een kind onmiddellijk terechtkomt op de beste plaats. Daar loopt het momenteel fout.

Discontinuiteit is een van de grootste problemen van de jeugdhulpverlening wereldwijd. Uit een onderzoek van 2012 blijkt dat slechts een derde van de aanvragen in pleegzorg een nieuwe, dus eerste, plaatsing is. Twee derde van de kinderen heeft al één tot acht plaatsingen achter de rug. Goede indicatiestelling is dringend nodig: wat heeft het kind nodig en hoe dat in beeld brengen? Daarbij moet niet van nul begonnen worden. Al doende leren is een mogelijkheid, maar er bestaat al heel wat. De kwestie is de verschillende jeugdhulpaanbieders, zowel contextbegeleiders, pleegzorg en residentiële zorg, daarover rond de tafel te brengen zodat zij, op basis van literatuur en klinische praktijk, op een betere manier kunnen bepalen hoe meteen de juiste zorg aan elk kind te geven. Dat in het zorgcontinuüm de gezinshuizen ontbreken, motiveert hij met de cijfers: 29 percent van de pleegzorgplaatsingen loopt voortijdig af. In Nederland is aangetoond dat een deel van die kinderen baat heeft bij opvang door een gezinshuisouder. In de literatuur is goed beschreven om welke redenen het fout loopt in residentiële zorg en in pleegzorg. Vaak gaat het om ernstig geschade kinderen die door hun gedrag een cyclus van dwinggedrag op gang brengen waarin ouders en pleegouders plegen mee te gaan. De begeleiders proberen het gedrag van de kinderen onder controle te krijgen door meer, vaak inconsequent, te straffen. Dan zijn er gezinshuisouders nodig die in staat zijn rustig te blijven en consequent te blijven handelen. Over hoe dat te operationaliseren, moet er ook eens samen nagedacht worden. Gezinshuisouders moeten goed omkaderd worden en jeugdhulpaanbieders moeten samen nadenken over hun competenties, welke kinderen er best zouden bij gedijen, en met een duidelijke differentiatie tussen pleegzorg, gezinshuizen en residentiële zorg.

Jan Bosmans weet niet hoe de doelgroepomschrijving in de conceptnota tot stand gekomen is. Stabiliteit, kleinschaligheid en professionele kwaliteiten van de gezinshuisouder zijn troeven. Jongeren en gezinnen evolueren en leven. De jeugdhulp moet evenzeer een levend en complementair geïntegreerd geheel zijn. Het is niet gemakkelijk doelgroepen strikt af te bakenen. Hoe meer je afbakt, hoe meer je uitsluit. Dat mechanisme is bekend en negatief. Anderzijds is een onderscheid noodzakelijk om van gezinshuizen een variante verblijfsformule te maken.

In het recente Nederlandse inspectierapport over de gezinshuizen staat het precies benoemen voor welke jongeren een bepaalde werkvorm bedoeld is, als een van de kritische punten. De inspectie vraagt een duidelijke afbakening, wat botst met de ervaring in de jeugdhulp dat meer doelgroepen en meer werkvor-

men de zaken bemoeilijken. De spreker is voorstander van een andere aanpak, waarbij de draagkracht van elke werkvorm zo verbeterd wordt dat voortijdige uitstap voorkomen wordt en de kinderen op een stabiele en kwaliteitsvolle manier kunnen worden opgevangen.

Met de federale overheidsdienst Werkgelegenheid, Arbeid en Sociaal Overleg is er geen overleg over RSZ en de arbeidsrechtelijke aspecten voor werknemers in gezinshuizen. Om toestanden als met het statuut van onthaalouders te vermijden, is het wezenlijk dat het overleg vooraf gebeurt. De goede definitie van een gezinswoning, waaronder het gezinskarakter van een infrastructuur, het statuut van de woning, in eigendom of huur, al dan niet een domicilieverplichting enzovoort is nodig. Voorts moet ook de arbeidsrechtelijke situatie van inwonende begeleiders geregeld zijn. Onthaalouders werken bijvoorbeeld vijftig tot vijfenvijftig uur per week, met compensatie in verlof of rustregelingen. Ook Jan Bosmans vindt dat het pedagogische kader het uitgangspunt moet zijn en niet een economische return.

Hij ziet potentieel in de CIG's die het gezin in zijn geheel bekijken en helpen. Uiteraard is het Vlaams Welzijnsverbond het ermee eens dat ook Cachet en de jongeren zelf om hun mening en ervaringen gevraagd worden. Het is inderdaad het onderzoeken waard welke motivering rechters geven waarom ze al dan niet kiezen voor pleegzorg.

Katrien Schryvers legt uit dat het Vlaams Parlement dat vraagt in de resolutie betreffende de organisatie van pleegzorg (*Parl.St.* VI.Parl. 2017-18, nr. 1429/3) omdat het wil weten of rechters enkel formeel of ook inhoudelijk motiveren, en of er regionale verschillen zijn.

Jan Bosmans zegt dat ook dient te worden bepaald of de rechter een plaatsing in een gezinshuis zal moeten motiveren. Een complementaire visie is nodig: jeugdhulp bestaat uit compenserende vaten. Veranderingen in het ene onderdeel, bijvoorbeeld doelgroepomschrijving, zorgen voor wijzigingen in verwante aanliggende systemen. Het komt erop aan de beste oplossing te vinden voor elk kind en elk gezin.

Al heel lang blijft het aantal kinderen in een leefgroep van de residentiële opvang stabiel op tien tot twaalf. Gezien de profielen en de interacties tussen de jongeren is dat te veel. Gedeelde zorg, netwerking en kleinere groepen moeten ervoor zorgen dat elk kind een individueel traject en de beste begeleiding krijgt.

4. Uiteenzetting door Hilde Boeykens, directeur, en Caroline Vrijens, National Advocacy Expert, SOS Kinderdorpen België

Hilde Boeykens schetst SOS Kinderdorpen als praktijkdeskundigen. Ook zij vinden de stem van kinderen en jongeren belangrijk. In samenwerking met Cachet hebben zij jongeren bevraagd over hoe zij jeugdhulp ervaren. Ook jongeren geven aan dat ze vaak een thuisgevoel missen in de voorziening waar ze verblijven.

Als internationale organisatie weet SOS Kinderdorpen de Vlaamse expertise naar waarde te schatten, aldus *Caroline Vrijens*. Expertise bundelen in de jeugdhulp zal een sprong voorwaarts zijn. Nederland en SOS Finland hebben al tien jaar ervaring met gezinshuizen. Het model dat SOS Kinderdorpen wereldwijd volgt, leunt sterk aan bij de gezinshuizen. SOS Kinderdorpen pleit daarom voor die warme en stabiele vorm van opvang die vandaag in Vlaanderen ontbreekt. De organisatie is al een jaar aan het nadenken over een mogelijke vertaling van het concept naar Vlaanderen en over belangrijke randvoorwaarden zoals onder andere statuut en arbeidsvoorwaarden. Daartoe is er een werkgroep opgericht

met een aantal andere partners, onder meer het CKG Betlehem. Op juridisch vlak is er nog heel wat te doen, maar met goede wil is dat haalbaar.

Het uitgangspunt voor SOS Kinderdorpen is dat elk kind recht heeft op een familie. SOS Kinderdorpen biedt al zeventig jaar in en buiten Europa professionele en kleinschalige opvang en begeleiding aan kinderen en hun families. Het vertrekpunt is dat ieder kind de kans moet krijgen om op te groeien en te ontwikkelen in een warme, stabiele en familiale omgeving. SOS Kinderdorpen doet dat in Frankrijk, Duitsland, Oostenrijk, Finland, Spanje en vele andere landen. Het leidend principe is één centrale hechtingsfiguur, de SOS-ouder, met focus op de vraagstelling, hechtingsbehoefte, ontwikkeling en sensitieve responsiviteit of professionele nabijheid. SOS Kinderdorpen is bekend voor zijn projecten in Afrika en Azië en noodhulp, maar ging eigenlijk van start als een jeugdhulporganisatie in Oostenrijk. SOS Kinderdorpen is in België al meer dan 45 jaar partner van Aide à la Jeunesse in Wallonië en biedt in Marche-en-Famenne naast kleinschalige familiale opvang voor een veertigtal kinderen ook mobiele begeleiding aan kwetsbare families. In Vlaanderen is in 2009 het Simbahuis in Liedekerke gestart voor de opvang en begeleiding van jonge kinderen (0 tot 12 jaar) en hun families.

In samenwerking met Cachet is SOS Kinderdorpen in 2017 gestart met het bevragen van jongeren met als doel hun stem te versterken en de vinger aan de pols te houden, maar ook om samen acties op poten zetten. Zoals gezegd wil SOS Kinderdorpen in Vlaanderen expertise ter beschikking stellen en creatief meedenken over een optimale organisatie van de jeugdzorg, vertrekkend van de individuele behoeften van elk kind en elke familie. De organisatie denkt dat er nog steeds kinderen en gezinnen zijn die niet de gepaste hulp krijgen door het ontbreken van de gezinshuizen. In Nederland werkt SOS Kinderdorpen samen met gezinshuizen.com. Die organisatie heeft ondertussen al heel wat kennis over selectie en screening van professionals en gezinshuisouders. Daarbij wordt niet zozeer naar diploma's gekeken maar wel naar basiskennissen, competenties en kernkwaliteiten van de persoon. Dat gebeurt in samenwerking met het professionele selectiebureau Vonk dat erin slaagt de juiste mensen warm te maken voor de job en in een omstandig proces te selecteren. SOS Finland heeft al tien jaar terreinervaring met gezinshuizen. In SOS Frankrijk hebben de SOS-moeders een apart wettelijk statuut. Een recent bezoek aan de Kinderdorpen daar en gesprekken met moeders en kinderen waren voor SOS België uiterst motiverend.

Tien jaar geleden is het Simbahuis gestart omdat er gebrek was aan aangepaste opvang en begeleiding voor kwetsbare multiprobleemgezinnen met jonge kinderen. Het is een perspectiefzoekende vorm van hulp aan het hele gezin. Doel is jonge kinderen een tijdelijke opvang van ongeveer zes maand tot twee jaar te bieden en heel intensief met de ouders te werken aan een terugkeer, dit zoveel mogelijk volgens de visie van SOS Kinderdorpen en binnen de wettelijke context en bijgevolg volgens het leefgroepprincipe. Het gaat om kleinschalige opvang, maar er is plaats voor de ouders, met foto's maar ook een fysieke ontmoetingsplaats. Broers en zussen worden samen opgevangen en men tracht zoveel mogelijk het gewone familiale leven te benaderen. De school en hobby's blijven dezelfde, maar men tracht ook de leefwereld van de kinderen te verbreden door hen met andere mogelijkheden in contact te brengen, bijvoorbeeld met kunst. De focus ligt op veiligheid, gehechtheidsrelatie, opvoedingsvaardigheden van de ouders, sociaal netwerk van de ouders, of interactie tussen ouder en kind. Enige tijd geleden bevond het Simbahuis zich nog voor de toegangspoort. Toen lukte het in 65 percent van de gevallen om de kinderen weer naar huis te laten gaan. Thans zijn de dossiers iets zwaarder en lukt dat voor 55 percent van de kinderen.

Een gezinshuis is een breed concept dat perspectiefzoekende en perspectiefbiedende hulp kan bieden of zelfs een behandelingsmodule kan zijn. SOS Vlaanderen acht het raadzaam in Vlaanderen in een eerste fase de focus te leggen op de opvang van zeer jonge kinderen, die thans nog vaak in voorzieningen terecht komen. Hoewel minder dan in Wallonië verblijven ook in Vlaanderen baby's nog te lang in het ziekenhuis omdat er geen plaats voor ze is. Gezinshuizen bieden de mogelijkheid om het concept van SOS Kinderdorpen te implementeren door de kinderen in handen te geven van vaste, streng geselecteerde gezinshuisouders met een professionele opleiding en supervisie. Op die manier worden gezinshuizen complementair aan residentiële opvang en pleegzorg. De spreker pleit voor een specifieke doelgroep en een specifieke aanpak. Voor SOS Kinderdorpen is de doelgroep duidelijk de groep van zeer jonge kinderen van nul tot drie, maximaal zes jaar, met een (meervoudige) gedragsproblematiek en/of een fragiele hechtingsgeschiedenis ten gevolge van een onveilige leefsituatie thuis.

SOS Kinderdorpen ziet de gezinshuizen in Vlaanderen dus als een vorm van perspectiefzoekende opvang, met als eerste optie duurzame terugkeer naar huis door intensief met de ouders samen te werken, aan de hand van contextbegeleiding. Dat gezinshuisouders goed opgeleid en begeleid worden, maakt hen sterker en weerbaarder om in interactie te gaan met de biologische ouders. Als de natuurlijke ouders geen duurzaam perspectief kunnen bieden, is de volgende optie perspectiefbiedende pleegzorg, eventueel een perspectiefbiedend gezinshuis. Zo worden gezinshuizen een deel van het continuüm van de jeugdhulpverlening. Het gezinshuis is een kans om de expertise van de residentiële hulpverlening met zijn professionele omkadering en opleiding te koppelen aan de warme, familiale opvangaanpak van pleegzorg.

Caroline Vrijens concludeert dat er een lacune is in Vlaanderen voor jeugdhulp aan de jongste kinderen in een moeilijke familiale context. Dat er nog heel wat kinderen onder de drie jaar opgevangen worden in een residentiële voorziening, terwijl de nefaste invloed op hun ontwikkeling vaststaat, bewijst die stelling. Het Simbahuis ziet de laatste tijd de aanvragen stijgen voor opvang van zeer jonge kinderen onder de zes jaar, vaak broers en zussen. Voorts wijst ze op de Europese druk met Eurochild en de Open Doors Campaign om de jeugdhulpverlening te de-institutionaliseren. In het Europese peloton scoort België absoluut niet goed. Om ook hier elk kind te laten opgroeien in een familie, zijn de gezinshuizen noodzakelijk.

Hilde Boeykens acht een breder wettelijk kader nodig en zegt de medewerking van SOS Kinderdorpen daaraan toe. De organisatie is klaar om het Simbahuis te laten evolueren naar het nieuwe type. Het Simbahuis kan dienen als bijenkorf, als hub om andere gezinshuizen te ondersteunen bij vragen of problemen. Als het bij het begin van de plaatsing moeilijk loopt in de gezinshuizen zelf, kunnen biologische ouders in het Simbahuis op temperatuur komen. Zo kunnen de expertise van de residentiële opvang en de pleegzorg elkaar aanvullen.

5. Uiteenzetting door Louis Janssens en Johan Feskens, Emmaüs

Johan Feskens is directeur van een ckg. Ckg's vangen ouders met jonge kinderen op, begeleiden hen bij opvoedingsproblemen en vangen kinderen zo nodig op in residentiële groepen, waarbij ze uithuisplaatsing zoveel mogelijk trachten te vermijden. Dat doen ze met contextbegeleiding en groepstrainingen. Nogal wat kinderen worden wegens crises of onveilige situaties thuis residentieel opgevangen. Hij vraagt de aandacht van het Vlaams Parlement om die groep van hele jonge kinderen, al dan niet met een zware rugzak, zoveel mogelijk de capaciteit tot een veilige gehechtheid bij te brengen. Daarin zijn de eerste twee

tot drie levensjaren cruciaal. Nadien kan een verstoorde gehechtheid alleen maar bijgeschaafd worden en nooit meer helemaal hersteld.

De opvang van de jongste kinderen in leefgroepen houdt risico's in op een gefragmenteerde of onveilige gehechtheid. Dat heeft gevolgen voor de sociale capaciteiten van het kind die doorwerken in de volwassenheid. Dat ligt niet aan de inzet van de leefgroepbegeleiders maar aan het feit dat ze er niet altijd zijn, bijvoorbeeld door zwangerschap. Dat maakt dat het kind niet die ene noodzakelijke hechtingsfiguur heeft. De leefgroepen kleiner maken, zal dat probleem niet oplossen. Dat is de reden waarom zijn ckg intens samenwerkt met de pleegzorg, maar soms duurt het twee tot drie jaar eer een pasgeborene een plaats vindt, en dan gaat het niet alleen om kinderen die broers of zussen hebben of een handicap. De gezinshuizen zouden er ook voor kunnen zorgen dat die laatste groep in een zo normaal mogelijke gezinscontext opgroeit. Dat is voor elk kind de beste preventie.

Hij beschrijft gezinshuizen als kleinschalige woonvoorzieningen waar kinderen wonen die niet thuis kunnen wonen en intensieve begeleiding nodig hebben van professioneel ouderschap. Gezinshuisouders bieden permanente nabijheid van het normale gezinsleven en een heel ander klimaat dan leefgroepen. De voorzieningen doen hun best, maar schieten voor de heel jonge kinderen tekort. Hij illustreert de aparte sfeer met de anekdote van een gezinshuis waar alle kinderen die daar de voorbije twintig jaar opgroeiden, nog jaarlijks op bezoek komen. Dat heeft hij in een leefgroep nooit meegemaakt. Die kunnen immers niet de warme familieomgeving en de stabiele, betrouwbare hechtingsfiguur bieden. De technische en praktische problemen waar het over gaat, moeten onderschikt zijn aan het belang van een veilige ontwikkelingsomgeving voor jonge kinderen.

In Nederland tellen gezinshuizen gemiddeld 3,5 kinderen naast de eigen kinderen. Net die kleinschaligheid zorgt voor geborgenheid en veiligheid. Bepaalde kinderen zijn gemakkelijker plaatsbaar in gezinshuizen dan andere. Kinderen met complexe problemen en/of broers of zussen krijgen in de pleegzorg minder kansen. Zij blijven in een leefgroep, waar de populatie sneller verandert, wat hun minder houvast biedt dan een gezinshuis of pleeggezin.

Gezinshuizen situeren zich in het continuüm van de jeugdhulp tussen de residentiële leefgroep en het pleeggezin. Leefgroepen zullen nodig blijven om snel en kort maatschappelijke veiligheid te bieden in crises, of als het in een gezinshuis of pleeggezin misloopt. Het aantal breakdowns is hoog en dat is slecht voor het kind, dat van meet af aan op de juiste plaats hoort te worden opgevangen. Om redenen van intensieve begeleiding van het kind en gezin, back-up, supervisie, vorming en samenwerking in een multidisciplinair team, is het best een gezinshuis te koppelen aan een jeugdzorgaanbieder. Gezinshuisouders geven ook zelf aan dat dat nodig is om het hoofd te kunnen bieden aan complexere problemen van kinderen. Gezinshuizen diversifiëren het aanbod, zijn een kwaliteitsvol alternatief voor uithuisplaatsing van kinderen jonger dan drie jaar en zorgen voor meer keuzemogelijkheden, ook bij crises. Crisisopvang wordt dan mogelijk in elke opvangvorm. De duurzame zorgcontinuïteit die een kind nodig heeft, is al herhaaldelijk benadrukt. Toch blijft het aantal doorplaatsingen te hoog, ook in Nederland trouwens. Opvang in een leefgroep kan door een biologische ouder als minder bedreigend worden ervaren. De relatie tussen de natuurlijke ouder en de gezinshuisouder of pleegouder is altijd cruciaal voor het welslagen van de plaatsing. Daarom is een goede begeleiding van de natuurlijke ouders noodzakelijk. Hij hoopt dat er ruimte komt voor debat, ook over technische kwesties, zodat de extra opvangvorm ervoor kan zorgen dat kinderen sneller op de juiste plaats langdurige en duurzame zorg kunnen krijgen. Het CKG Betlehem heeft daarover de laatste jaren al gepraat met SOS Kinderdorpen en

andere partners, zoals Pleegzorg Antwerpen. Het is bereid om een proefproject over gezinshuizen te starten.

Louis Janssens wil namens Jeugdzorg Emmaüs besluiten dat er de laatste jaren veel geïnvesteerd is in mobiele contextbegeleiding om de uithuisplaatsing van jonge kinderen te vermijden. Dat is succesvol en moet worden gecontinueerd. Werf 1 zal inzetten op het nog eerder detecteren van problematische situaties. Hij hoopt dat er een proefproject komt voor gezinshuizen maar dat tegelijk de residentiële leefgroepen worden verkleind. Bij de adolescenten zijn de leefgroepen al kleiner, omdat het aantal incidenten en gevallen van agressie steeg, namelijk acht tot twaalf kinderen. Bij de kinderen onder de twaalf jaar zijn er ongeveer vijftien kinderen in de leefgroep. Enkel in het weekend zijn de groepen kleiner. Die leefgroepen worden draaiende gehouden door acht voltijdsequivalenten of ongeveer twaalf tot veertien personeelsleden. Minder mensen en vaste gezichten zijn een grote troef van de gezinshuizen. Daardoor kunnen kinderen deelnemer zijn in plaats van toeschouwer in een echte, betekenisvolle leefwereld.

6. Vragen van de leden

Lorin Parys waardeert de waardevolle aanvulling vanuit de praktijk. Het onderzoek van Harvard bewijst nog maar eens het belang van 'serve and return'. Jonge kinderen hebben iemand nodig die altijd op dezelfde manier reageert als zij een prikkel uitsturen, dus één persoon. Elke zorgfiguur reageert echter anders. Dat heeft een nefast effect op de psychologische en fysieke ontwikkeling omdat bepaalde connecties in de hersenen niet worden gelegd. Zelfs iemand die geen hart heeft, maar enkel aan zijn portefeuille denkt, kiest voor gezinshuizen. De beste preventie is het gezin begeleiden zodat het kind thuis kan opgroeien, maar de tweede beste vorm is ervoor zorgen dat de verdere ontwikkeling niet belast wordt door het ontbreken van een vaste hechtingsfiguur. Dat zorgt ervoor dat in de verdere levensloop de jeugdhulp minder moet ingrijpen. Gezinshuizen zijn wezenlijk voor het kind maar ook voor de maatschappij. Een kind heeft een gezin nodig voor een veilige omgeving. De praktische beslommeringen zijn secundair. Het is de plicht van het Vlaams Parlement om die op te lossen. Hopelijk kunnen de proefprojecten al starten na de werf 2-oproep zodat situaties waarbij vijftien jonge kinderen in een leefgroep door een veertiental mensen, ook al zijn die nog zo toegewijd, worden opgevangen, niet meer nodig zijn.

Ook *Freya Saeys* benadrukt hoe bepalend de eerste levensjaren zijn voor de ontwikkeling en kansen van een mens. Ze ziet de voordelen van gezinshuizen voor een goede hechting maar ook voor opvang van broers en zussen. Wat gebeurt er als kinderen ouder worden? Hoeveel kinderen kan een gezinshuis tellen? Heeft de zwaarte van hun problemen een invloed op dat aantal? Is het mogelijk te ramen hoeveel mensen interesse hebben om een gezinshuis te beginnen? Het Vlaams Parlement ijvert ervoor zoveel mogelijk kinderen tussen nul en drie jaar in de kinderopvang te krijgen om hun de kans te geven te interageren met andere kinderen en sociale vaardigheden op te doen. Hoe zal dat verlopen voor kinderen in gezinshuizen? Wat is de belangrijkste les uit het buitenland die Vlaanderen kan toepassen?

Katrien Schryvers staat achter het streven naar kleinschalige opvangmogelijkheden. Wat zijn de belangrijkste technische kwesties die moeten worden opgelost vooraleer een proefproject van start kan gaan?

Hilde Boeykens zegt dat het gemiddelde aantal kinderen in gezinshuizen vier is. Ze ziet dat eigenlijk ook als het maximum. Ook gewone ouders met vier kinderen hebben hun handen vol. Dat aantal moet kleiner zijn als er kinderen met zware problemen tussen zitten. Een gezinshuisouder wordt immers gedwongen aandacht te geven aan het moeilijker kind ten nadele van de andere kinderen.

Gezinshuisouders vinden is uiteraard niet eenvoudig, maar er zijn gepassioneerde mensen die het aankunnen en aandurven: personeel van de residentiële voorzieningen bijvoorbeeld dat teleurgesteld is omdat het de kinderen niet meer kan bieden. Doorgaans zijn het veertigplussers. Mensen van die leeftijd zijn zich beter bewust van de mogelijkheden van het leven en van wat ze willen. Ze kunnen die kinderen stabiliteit bieden. Vijftig jaar geleden bleven mensen heel hun leven gezinshuisouder, vandaag brengen ze gemiddeld één generatie kinderen groot. Ze engageren zich voor een periode van tien, maximaal vijftien jaar.

Dat broers en zussen samenblijven, is belangrijk. Voor wie uit een gekwetst gezin komt, vormen zij een factor van stabiliteit. Omdat de relatie tussen hen vaak ook gekwetst is, heeft SOS Kinderdorpen psychologen in dienst die gespecialiseerd zijn in de relatie tussen broers en zussen. Dankzij een goede aanpak kunnen broers en zussen een belangrijk netwerk vormen en de basis voor een goede verankering in de maatschappij.

Als er plaats is in de kinderopvang, wordt daar gebruik van gemaakt. Dat is niet alleen goed voor het kind, maar ook voor de gezinshuisouder.

De eerste levensjaren zijn cruciaal voor hechting. In een ideale wereld kan een kind zo lang als nodig in een gezinshuis blijven. In de reële wereld zijn er financiële beperkingen. Daarom zou SOS Kinderdorpen in eerste instantie jonge kinderen opvangen in gezinshuizen en ze zo verzekeren van een veilige hechting. Dat biedt de meeste kans om de vicieuze cirkel te doorbreken. Veel van de ouders komen immers zelf uit probleemgezinnen. Met wat hulp kunnen ze soms goed-genoege-ouder worden. Daardoor bespaart de maatschappij op lange termijn veel geld, dat gebruikt kan worden voor nieuwe plaatsen. Een op twee van de kinderen in het Simbahuis kan niet naar huis. Voor hen wordt een plaats gezocht in de pleegzorg. Hopelijk komen daar op termijn ook gezinshuizen bij. Die twee plaatsingen zijn een groot verschil met de vier tot acht plaatsingen die sommige kinderen nu meemaken. Tot slot benadrukt ze de immense en alomtegenwoordige wil in de sector om de kwetsbare kleine kinderen een betere kans in het leven te bieden. Gezinshuizen kunnen daarvoor een katalysator zijn. Als iedereen dezelfde goede wil aan de dag legt, geraken de praktische problemen zeker opgelost.

Caroline Vrijens raadt werkbezoeken in Frankrijk en Finland aan om inspiratie op te doen over het profiel van de contextbegeleider, die met de biologische ouders werkt, en het profiel en het selectieproces van gezinshuisouders. In Nederland verloopt de selectie in verschillende fases. Vaak zijn er andere gezinshuisouders aanwezig bij de jurygesprekken zodat wie geselecteerd wordt, meteen een coach heeft. Ook uit hun coaching, niet te indringend maar wel aanwezig, kan heel wat geleerd worden. De spreker raadt voorts de visie Infant Mental Health aan, waaronder ook het werken aan een goede relatie tussen jonge moeder en baby. In Nederland is er een voorziening die de gezinshuizen managet en een hub is voor gezinshuisouders, die hun vervanging regelt bij verlof maar ook een terugvalbasis is als het met een van de kinderen wat moeilijker verloopt, waar er een multidisciplinair team is dat mee begeleidt maar ook coacht. Daarover meer kennis opdoen, lijkt interessant. Het lijkt voorts dat het juridische, dus ook arbeidsrechtelijke, kader voor de gezinshuisouders het eerste is waarover klaarheid moet komen. Heel wat andere aspecten kunnen gaandeweg tijdens de proefprojecten duidelijker worden.

Volgens *Louis Janssens* is het niet te voorspellen hoeveel kandidaat-gezinshuisouders er zullen zijn. Een aantal van zijn eigen personeelsleden is alvast geïnteresseerd, maar wil graag zijn arbeidsovereenkomst met Jeugdzorg

Emmaüs behouden. Dat maakt het ook gemakkelijker na verloop van tijd terug te keren naar de residentiële jeugdhulp.

Johan Feskens acht een minimaal kader en statuut nodig maar toch ook een beknopte omschrijving van het doel, de werkwijze en de samenwerking met andere diensten, vooraleer proefprojecten kunnen starten. Hij denkt dat de partners voldoende deskundig zijn om dat minimale kader uit te tekenen. De kwestie is of de overheid het zal mogelijk maken. In alle fases is het essentieel om zowel input te krijgen van het werkveld als van de wetenschap. In Nederland is het gemiddelde aantal kinderen per gezinshuis 3,5. Het maximum is tien, eigen kinderen inbegrepen, wat te veel lijkt. De spreker heeft een Nederlands gezin ontmoet met vier eigen kinderen en zes pleegkinderen, maar die mensen hadden twintig jaar expertise. Drie tot vier kinderen lijkt realistisch.

In Mechelen organiseert Emmaüs samen met het Sociaal Huis een project voor tienermoeders, met intensieve opvoedingsbegeleiding en thuisbegeleiding in een beschermd kader. Die opvang is gelinkt aan kinderopvang. Mechelen heeft ook een Europees gesubsidieerd kinderopvangproject, 38 Volt, dat kwetsbare ouders coacht bij opleiding en werk. Kinderopvang voor gezinshuiskinderen kan een troef zijn. Ook in zijn ckg zijn er werknemers die geïnteresseerd zijn in een betrekking als gezinshuisouder. Dat blijven echter witte raven.

Bart VAN MALDEREN,
voorzitter

Elke VAN DEN BRANDT
Katrien SCHRYVERS,
verslaggevers

Gebruikte afkortingen

cao	collectieve arbeidsovereenkomst
CIG	centrum voor integrale gezinszorg
ckg	centrum voor kinderzorg en gezinsondersteuning
RSZ	Rijksdienst voor Sociale Zekerheid